

2006 ԹՎԱԿԱՆԻՆ ՀՀ ՏՆԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ԱՐՏԵՐԿՐԻՑ ՍՏԱՑՎԱԾ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՑՈՒՄՆԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆ ԾԱՎԱԼՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԱԾ ՀԱՐՑՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

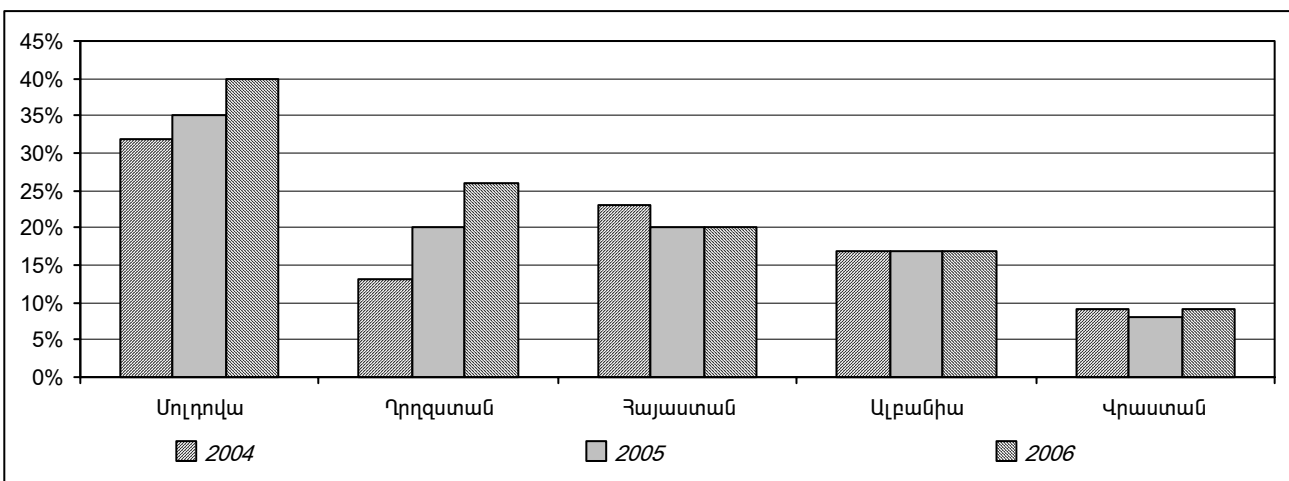
Վիճակագրության վարչություն
Արտաքին հատվածի վիճակագրության բաժին
 Կարինե Կարապետյան, Անուշ Դավթյան, Միեր Բարսեղյան, Անիկ Ալեքսանյան

1. Դրամական փոխանցումներ

Վերջին տարիներին դեպի զարգացող երկրներ են ներհոսում զգալի ծավալի դրամական փոխանցումներ, և դրանց ազդեցությունը այդ երկրների տնտեսությունների վրա նշանակալի է: Համաշխարհային տնտեսությունում դրսևորվող միտումները ստիպում են զարգացող երկրների կառավարություններին ու միջազգային կազմակերպություններին դրամական փոխանցումների ծավալները գնահատելու, տվյալ երկրների տնտեսությունների վրա դրանց պոտենցիալ ազդեցությունները վերլուծելու, դրամական փոխանցումների հետագա շարունակելիության վերաբերյալ որոշակի պատկերացումներ կազմելու նպատակով իրականացնել որոշակի ծրագրեր և հետազոտություններ:

Հայաստանը ևս դասակարգվում է այն երկրների շարքը, որոնք արտերկրներից ստանում են մեծ ծավալի դրամական փոխանցումներ: Դա պայմանավորված է ինչպես հայկական սփյուռքի գոյությամբ, այնպես էլ նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններին բնորոշ տնտեսական անբարենպաստ պայմանների հետևանքով աշխատուժի արտահոսքի ծավալների աճով՝ հիմնականում 1990-ական թվականներից սկսած: Արդյունքում՝ ձևավորվել է արտերկրներում ապրող և աշխատող հայերի երեք կատեգորիա՝ հին սփյուռք, նոր սփյուռք և սեզոնային աշխատողներ, որոնք դրամական փոխանցումներ են ուղարկում Հայաստան:

Գծապատկեր 1. Խոշոր փոխանցումներ ստացող մի քանի երկրներում դրամական փոխանցումների ներհոսք/ՅՆԱ հարաբերակցությունը 2004-2006 թվականներին (%)

Դրամական փոխանցումների աստիճանաբար ավելացող ներհոսքը Հայաստանում ևս այս ոլորտում մի շարք հետազոտություններ իրականացնելու պահանջ առաջադրեց: Ընդ որում, հաշվի առնելով խնդրի կարևորությունը ինչպես Հայաստանի, այնպես էլ այլ զարգացող երկրների համար, հետազոտությունները իրականացվում են հատկապես միջազգային կազմակերպությունների աջակցությամբ: Հետազոտությունները հիմնականում որոշակի խնդիր լուծելու նպատակ են հետապնդում, օրինակ՝ դրամական փոխանցումներն ու ֆինանսական միջնորդության զարգացումը, աշխատանքային միգրանտների ընտրանքի ուսումնասիրումը, դրամական փոխանցումների ազդեցությունն աղքատության վրա և այլն: Համա-

պարփակ ուսումնասիրություն, որտեղ մեծ է ինչպես դրամական փոխանցումներ ստացողների ընտրանքը, այնպես էլ դրամական փոխանցումներ ստացող տնային տնտեսություններին բնութագրելու նպատակով հարցաթերթիկուն ընդգրկված հարցերի շրջանակը, սկսվել է իրականացվել 2006 թվականից, ՀՀ կենտրոնական բանկի նախաձեռնությամբ, Համաշխարհային բանկի ֆինանսավորմամբ:

Աղյուսակ 1. Դրամական փոխանցումների գնահատման նպատակով իրականացված հարցումներ

ՀՀ տնային տնտեսությունների եկամուտների և ծախսերի վերաբերյալ հարցում (ՀՀ ԱԿՏ, 998-2006 թթ. տարեկան)	Ռոբերտս և Բանայան, «Դրամական փոխանցումները Հայաստանում, դրանց ազդեցությունը տնտեսության վրա», Մաս I – 2005թ., Մաս II – 2007թ.	Ասիական զարգացման բանկ, «Մասնավոր փոխանցումների ազդեցությունը աղքատության և ֆինանսական համակարգի զարգացման վրա», 2006 թ.	Աշխատանքային միգրացիան Հայաստանից 2005-2007թթ. (OSCE), 2005 և 2007թթ.	Միհրան Գալստյան «Հայաստանի աշխատանքային միգրացիայի հետագա զարգացման միտումներն ու դրա վրա ազդող մեղքին ու արտաքին գործոնները», 2007 թ., ԿԲ պատվերով	ՀՀ կամերիկ ղոյարայնացման մակարդակի բացահայտման ուղղված հարցում, ՀՀ ԿԲ, 2003-2007թթ.	Մոսկվայից դրամական փոխանցում իրականացնողների շրջանում հարցում (ՀՀ ԿԲ, ՀՀ ֆինանսավորման, 2006թ.)	Լոս Անջելեսից դրամական փոխանցումներ իրականացնողների շրջանում (ՀՀ ԿԲ, USAID ֆինանսավորմամբ, 2006թ.)	ՀՀ տնային տնտեսությունների արտերկրներից ստացված դրամական փոխանցումների վերաբերյալ հարցում (ՀՀ ԿԲ, 2006-2007 թթ., ԿԲ, ՀՀ ֆինանսավորման 2 անգամ)
Ամենամեծ ընտրանքը զրանցվել է 2004 թվականին՝ 6816 տնային տնտեսություն, որից արտերկրներից դրամական փոխանցումներ ստացող 1486 տնային տնտեսություններ	2005 թվականին՝ 166 հարցվողներ	3000 տնային տնտեսություն, որից՝ դրամական փոխանցումներ ստացող 780 տնային տնտեսություններ	1500 տնային տնտեսություն և 450 աշխատանքային միգրանտներ	60 տնային տնտեսություն և 6 «ֆոկլուս-խումբ»	Ամենամեծ ընտրանքը զրանցվել է 2007 թվականին՝ 2000 տնային տնտեսություն, որից արտերկրներից դրամական փոխանցումներ ստացող 650 տնային տնտեսություններ	Յունիստիոն և Ամելիք համակարգերով 2000 դրամական փոխանցում իրականացնողներ	1443 հարցվող	2006 թվականին դրամական փոխանցում ստացած 2000 տնային տնտեսություններ, 2007 թվականին դրամական փոխանցում ստացած 2906 տնային տնտեսություններ

Բացի նշված հարցումներից, տարբեր միջազգային և այլ կազմակերպությունների կողմից իրականացվել են ավելի փոքրածավալ ընտրանք ունեցող մի շարք հարցումներ, որոնց նպատակը այս ոլորտում ավելի մեղ առաքելությունների ուսումնասիրությունն էր, որոնք օգտակար են որոշ ցուցանիշներ համեմատելու, որոշ խնդիրներ բացահայտելու, բայց ոչ ընդհանուր պատկերը գնահատելու համար:

Այսպիսով, այս ոլորտում առաջին մեծածավալ հարցումը իրականացվել է 2006 թվականին՝ փետրվար-մարտ ամիսներին: Հարցմանը մասնակցել են դրամական փոխանցում ստացող 2000 տնային տնտեսություններ: Երկրորդ հարցումը իր բովանդակությամբ նույնն էր, ինչ որ առաջինը, սակայն ինչպես ընտրանքի մեծությամբ (դրամական փոխանցումներ ստացող 2906 տնային տնտեսություններ), այնպես էլ հարցման իրականացման մեթոդաբանությամբ ավելի կատարելագործված էր, բացի այդ որոշ վերանայումներ էին կատարվել նաև հարցաթերթիկուն: Երկրորդ հարցումն իրականացվել է 2007 թվականի օգոստոսի 1-ից սեպտեմբերի 30-ը ընկած ժամանակահատվածում: Երկու հարցումներն էլ իրականացրել է «Ալֆափլա Քոնսալթինգ» խորհրդատվական կազմակերպությունը, որը ստացված տվյալների մուտքագրված բազան փոխանցել է Կենտրոնական բանկին:

2. 2006 թվականի ընթացքում ՀՀ տնային տնտեսությունների կողմից արտերկրներից ստացված դրամական փոխանցումների ընդհանուր նկարագիրը

2007 թվականին իրականացվել է 8500 տնային տնտեսությունների հարցում, որոնցից արտերկրներից դրամական փոխանցումներ ստացել են 2906-ը կամ հարցվածների 35.9%-ը: Նախորդ տարվա հարցմանը մասնակցած 6043 տնային տնտեսություններից դրամական փոխանցումներ ստացել էին 2000-ը կամ հարցվածների 35.1%-ը:

Փոխանցումներ ստացող տնային տնտեսությունների կշռի՝ ըստ քաղաքային և գյուղական բնակչության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ գյուղական բնակչության շրջանում աճել է դրամական փոխանցումներ ստացողների տեսակարար կշիռը, ընդ որում՝ այդ աճը հիմնականում պայմանավորված է սեզոնային աշխատողների տեսակարար կշռի աճով:

Աղյուսակ 2. Դրամական փոխանցումներ ստացող տնային տնտեսությունների կառուցվածքը ըստ քաղաքային և գյուղական բնակչության (%)

Տարի	Տնային տնտեսություններ	Գյուղական բնակչություն	Քաղաքային բնակչություն առանց Երևանի	Երևան	Ընդամենը ԳԳ
2005	Սեզոնային աշխատողներից ստացողներ	15.0	15.0	3.0	10.6
	Միգրանտներից ստացողներ	19.2	26.0	27.9	24.6
	Ընդամենը ստացողներ	34.2	41.0	30.9	35.1
2006	Սեզոնային աշխատողներից ստացողներ	20.3	11.6	2.0	11.1
	Միգրանտներից ստացողներ	21.3	26.9	25.6	24.7
	Ընդամենը ստացողներ	41.5	38.5	27.6	35.9

Ըստ հարցման արդյունքների՝ 2006 թվականի ընթացքում 2906 տնային տնտեսությունների կողմից արտերկրներից ստացվել է 3571750 դոլար: Տնային տնտեսությունները արտերկրներից միջինը ստանում են 1202 դոլար տարեկան միջոցներ (100 դոլար ամսական)՝ նախորդ տարվա 1006 դոլարի (84 դոլար ամսական) փոխարեն: Այսինքն՝ ստացված միջոցները ավելացել են մոտ 19.5%-ով:

2006 թվականին, 2005 թվականի համեմատ, հատկապես աճել է 1000-5000 դոլար գումար ստացողների տեսակարար կշիռը, փոխարենը նվազել է 500-1000 դոլար գումար ստացողների կշիռը:

Աղյուսակ 3. Տնային տնտեսությունների կողմից ստացված փոխանցումների կառուցվածքը՝ ըստ ստացված գումարների (2005-2006 թթ.)

ԱՄՆ դոլար	Քանակ (%)		Գումար (%)	
	2005	2006	2005	2006
Մինչև 500*	44.7	47.1	10.9	9.6
500-1000	28.3	17.0	20.7	10.4
1001-2000	13.9	15.2	20.3	18.6
2001-3000	7.9	11.6	19.2	23.5
3001-5000	3.7	6.6	14.5	21.4
5001-7000	0.9	1.5	5.0	7.2
7001-10000	0.4	0.5	3.3	3.6
10001-15000	0.1	0.3	1.2	2.8
15001 և ավել	0.3	0.2	4.9	2.8
Ընդամենը	100	100.0	100	100

* Ներառված են նաև տեղեկատվություն չտրամադրած ստացողները (37 տնային տնտեսություն 2006թ., 17 տնային տնտեսություն 2005թ.)

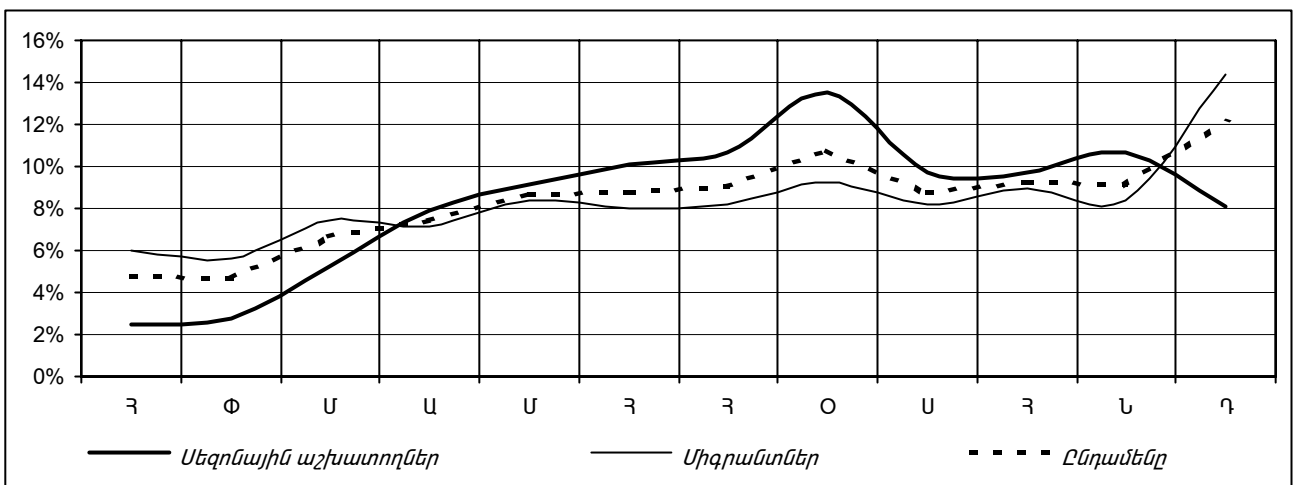
Հայաստան փոխանցվող գումարների զգալի մասը ստացվում է դեկտեմբերին (փոխանցումների քանակի 12.2%-ը): Օգոստոսը ևս համարվում է դրամական փոխանցումների տեսանկյունից բավականին աշխույժ ամիս (փոխանցումների 10.7%-ը): Մյուս ամիսներից կարելի է առանձնացնել հունվարը և փետրվարը (համապատասխանաբար 4.9% և 5.8%): Ընդ որում՝ հոկտեմբեր, նոյեմբեր և դեկտեմբեր ամիսներին աճում են ոչ բանկային համակարգով փոխանցումները, ինչը հիմնականում պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ այդ ամիսներին սեզոնային աշխատողները վերադառնում են՝ իրենց հետ բերելով կանխիկ միջոցներ:

Աղյուսակ 4. Փոխանցումների բաշխվածքը ըստ ամիսների (%)

Փոխանցում	Հ	Փ	Մ	Ա	Մ	Հ	Հ	Օ	Ս	Հ	Ն	Դ
Ընդամենը (ըստ հարցման)	4.8	4.6	6.7	7.4	8.6	8.7	9.0	10.7	8.7	9.2	9.2	12.2
Բանկային համակարգով (ըստ հարցման)	5.1	4.9	7.0	7.8	9.1	9.2	9.6	11.5	9.1	8.9	7.4	10.5
24 հաշվետվական ձևով	4.9	5.8	7.3	7.2	8.7	9.0	9.0	10.0	8.8	9.4	8.8	11.3

Սեզոնային աշխատողների փոխանցումները սկսում են աճել մարտ-ապրիլից, երբ փոխանցողների մեծ մասը մեկնում է աշխատանքի, իսկ առավելագույն ցուցանիշը արձանագրվում է օգոստոսին: Դեկտեմբերին սեզոնային աշխատողների փոխանցումների նվազում է նկատվում, ի տարբերություն ոչ սեզոնային միգրանտների, որոնց մեծ մասը դրամական միջոցներ է փոխանցում տարվա վերջին:

Գծապատկեր 2. Փոխանցումների բաշխվածքը ըստ ամիսների և ուղարկողների

Դրամական միջոցները Հայաստան են փոխանցվում տարբեր ճանապարհներով՝ բանկային համակարգ, տարբեր կազմակերպությունների միջոցով, կանխիկ ձևով և այլն: Ըստ հարցման արդյունքների՝ հարցված տնային տնտեսությունների 77.3%-ը դրամական փոխանցումները ստանում է բանկային համակարգի միջոցով: Ընդ որում, բանկային համակարգին նախապատվություն է տրվել՝ ելնելով հիմնականում վստահության և արագության չափանիշներից, սակայն պատասխանողների մեծ մասը նշել է «մենք չենք ընտրել» տարբերակը (բանկային համակարգով փոխանցումներ ստացողների 72%-ը): Կանխիկ տեսքով փոխանցումները կազմել են փոխանցումների 16.5%-ը:

Աղյուսակ 5. Ստացումների քանակը ըստ փոխանցման ձևի (%)

Փոխանցում	2005 թ.	2006 թ.	Դրաբայանցման վերաբերյալ ԿԲ 2006 թ. հարցում	ԱՎԾ տնային տնտես. հարցում
Ընդամենը բանկային համակարգ	78.0	77.3	68.5	73.2
Հատուկ կազմակերպություններ	8.6	5.5	10.0	
Կանխիկ	12.5	16.5		24.9
Փոստի միջոցով	0.5	0.3	21.5	1.9
Այլ	0.3	0.5		
Ընդամենը	100	100	100	100

2006 թվականին, 2005 թվականի համեմատ, նվազել են Երևանի տնային տնտեսությունների կողմից Ռուսաստանից ստացվող դրամական փոխանցումները, փոխարենը ավելացել են ԱՄՆ-ից փոխանցումները: Մյուս մարզերից կարելի է առանձնացնել Գեղարքունիքը, Շիրակն ու Արմավիրը, որտեղ ավելացել են Ռուսաստանից ստացվող փոխանցումները:

Աղյուսակ 6. Փոխանցումների բաշխվածքը ըստ երկրների և ԴԴ մարզերի (%)

Երկիր		Գեղարքունիք	Արագածոտն	Արարատ	Արմավիր	Լոռի	Սյունիք	Տավուշ	Վայոց ձոր	Կոտայք	Երևան	Շիրակ	Ընդամենը
Ռուսաստան	2005	9	5	8	8	10	6	6	2	10	25	10	100
	2006	11	6	8	11	11	4	6	2	11	19	12	100
ԱՄՆ	2005	3	1	9	8	3	0	0	0	5	68	3	100
	2006	1	2	2	4	3	2	0	1	8	73	4	100
Ընդամենը	2005	7.3	4.2	8.2	9.0	9.2	5.0	4.3	1.8	8.8	33.6	8.6	100
	2006	8.8	5.1	7.6	9.2	9.8	3.8	4.7	1.8	10.7	28.0	10.4	100

Դրամական փոխանցումները առավելապես ստացվում են Ռուսաստանից (փոխանցումների մոտ 77%-ը) և ԱՄՆ-ից (փոխանցումների 11%-ը): Մյուս երկրներից կարելի է առանձնացնել Ուկրաինան (փոխանցումների 3.2%-ը) և Ֆրանսիան (փոխանցումների 1.4%-ը): Դրամական փոխանցումներ ստացող տնային տնտեսությունների 95%-ը փոխանցումները ստանում է 1 երկրից, 5 %-ը՝ 2 երկրից և 0.1%-ը՝ 3 և ավելի երկրներից:

Աղյուսակ 7. Ստացված դրամական փոխանցումները ըստ երկրների (%)

Երկիր	2005 թ.			2006 թ.			Ըստ 24 հաշվետվական ձևի	
	Սեզոնային աշխատողներ	Մշտական բնակություն ունեցողներ	Ընդամենը	Սեզոնային աշխատողներ	Մշտական բնակություն ունեցողներ	Ընդամենը	2005	2006
Ռուսաստան	94.2	62.6	72.2	96.9	67.7	76.7	80.3	80.5
ԱՄՆ	1.8	19.8	14.3	0.0	15.3	10.5	5.3	6.7
Ուկրաինա	0.3	1.9	1.4	2.0	3.7	3.2	1.5	1.6
Ֆրանսիա	0.0	1.5	1.0	0.0	2.0	1.4	0.8	0.8
Իսպանիա	0.0	1.2	0.8	0.2	1.3	1.0	1.1	0.9
Ղազախստան	0.3	0.9	0.7	0.4	1.2	1.0	0.5	0.5
Հունաստան	0.2	2.1	1.5	0.1	1.2	0.9	1.2	1.0
Գերմանիա	0.2	3.2	2.3	0.0	1.2	0.9	1.6	0.8
Լեհաստան	0.7	0.6	0.6	0.0	0.6	0.4	0.7	0.6
Բելգիա	0.0	0.7	0.5	0.0	0.6	0.4	0.5	0.6
Այլ երկրներ	2.3	5.5	4.6	0.3	5.0	3.5	6.4	6.0
Ընդամենը	30.4	69.6	100.0	31.0	69.0	100.0	100.0	100.0

Դրական կարելի է համարել այն հանգամանքը, որ դրամական փոխանցումներում մեծ կշիռ ունեցող Ռուսաստանից փոխանցումները առավելապես իրականացվում են բանկային համակարգի միջոցով՝ փոխանցումների 84%-ը, մինչդեռ ԱՄՆ-ից՝ փոխանցումների ընդամենը 36%-ը (հիմնականում հատուկ կազմակերպությունների միջոցով) (աղյուսակ 8): Նշվածը ակնհայտորեն երևում է 24 հաշվետվական ձևի տվյալների և հարցման արդյունքների համեմատման արդյունքում. հարցման արդյունքներով՝ ԱՄՆ-ից իրականացված փոխանցումների կշիռը շատ ավելի մեծ է, քան ըստ հաշվետվական ձևի՝ բանկային համակարգով ԱՄՆ-ից ստացված փոխանցումների կշիռը: Մյուս երկրների ցուցանիշները բավականին համադրելի են:

Աղյուսակ 8. Փոխանցումների բաշխվածքը ըստ երկրների և ուղիների (%)

Երկիր		Ընդամենը բանկային համակարգով	Հատուկ կազմակերպության միջոցով	Կանխիկ	Փոստի միջոցով	Այլ	Ընդամենը
Ռուսաստան	2005	87	0	12	0	0	71
	2006	84	0	15	0	1	77
ԱՄՆ	2005	34	54	10	1	1	14
	2006	36	48	15	0	0	11
Ընդամենը	2005	78	9	12	1	0	100
	2006	77	5	16	0	1	100

Ռուսաստանից և ԱՄՆ-ից ստացվող փոխանցումների՝ ըստ քաղաքների տարանջատումը ցույց է տալիս, որ, ինչպես և ակնկալվում էր, Ռուսաստանից փոխանցումների մոտ կեսը՝ 47%-ը, ստացվում է Մոսկվայից, իսկ ԱՄՆ-ից փոխանցումների կեսից ավելին՝ 81%-ը, Կալիֆոռնիայից, այսինքն՝ ստացվող փոխանցումները բավականին կենտրոնացված են այդ երկրների ներսում:

Աղյուսակ 9. Փոխանցումների բաշխվածքը ըստ Ռուսաստանի քաղաքների (%)

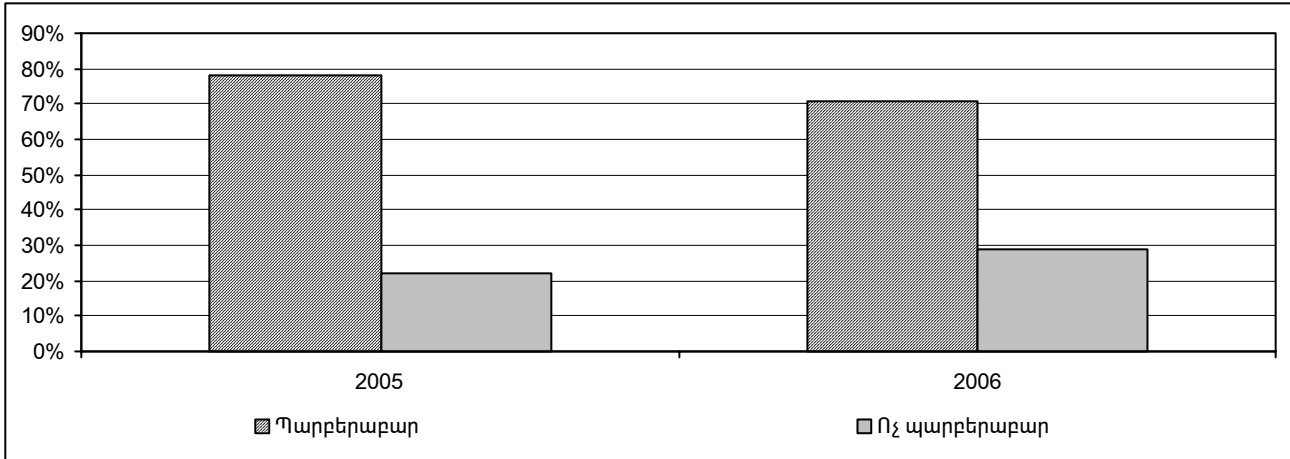
Քաղաք	Մինչև 1000 դոլար	1001-5000 դոլար	5001 և ավելի դոլար	Ընդամենը
Մոսկվա	43.7	50.2	57.1	46.5
Սանկտ Պետերբուրգ	5.6	5.0	7.1	5.4
Կրասնոդար	5.7	3.6	3.6	4.9
Սամարա	2.7	2.4	3.6	2.6
Յակուտսկ	1.3	3.0	0.0	1.9
Մերձմոսկովյան շրջան	1.1	3.0	0.0	1.8
Տյումեն	1.9	1.4	1.8	1.8
Ռոստով	1.6	1.7	1.8	1.6
Կենտրոն	1.6	1.2	0.0	1.4
Վոլգոգրադ	1.6	0.8	0.0	1.3
Նովոսիբիրսկ	1.4	1.1	0.0	1.3
Օմսկ	1.3	0.6	0.0	1.0
Իրկուտսկ	0.7	1.4	0.0	1.0
Այլ քաղաքներ	29.6	24.5	25.0	27.5
Ընդամենը	100.0	100.0	100.0	100

Աղյուսակ 10. Փոխանցումների բաշխվածքը ըստ ԱՄՆ նահանգների և քաղաքների (%)

Տեղանունը	Մինչև 1000 դոլար	1001-5000 դոլար	5001 և ավելի դոլար	Ընդամենը
Կալիֆոռնիա	83.2	78.8	75.0	81.0
Նյու Յորք	3.2	9.6	0	4.2
Լուիզիանա	1.6	0	0	1.3
Վաշինգտոն	0.8	0	25.0	1.0
Նյու Ջերսի	0.8	1.9	0	1.0
Այլ քաղաքներ	10.4	9.6	0	11.4
Ընդամենը	100	100	100	100

Ստացված փոխանցումների շուրջ 71%-ը տնային տնտեսությունները ստանում են պարբերաբար, ինչը թեև նախորդ տարվա համեմատ նվազել է, սակայն դեռևս մեծ կշիռ է կազմում:

Գծապատկեր 3. Ստացված դրամական փոխանցումների պարբերականությունը ¹

2006 թվականին փոխանցումների 91%-ը տնային տնտեսությունները ստացել են ԱՄՆ դոլարով, 6.3%-ը՝ եվրոյով և 2.8%-ը՝ ռուսական ռուբլով:

Աղյուսակ 11. Դրամական փոխանցումների բաշխվածքը ըստ արժույթների (%)

Արժույթը	Տեսակարար կշիռ	
	2005	2006
ԱՄՆ դոլար	89.9	90.9
Եվրո	3.2	6.3
Ռուսական ռուբլի	6.8	2.8
Այլ	0.1	0.1
Ընդամենը	100	100

Փոխանցումներ ստացող տնային տնտեսությունների մոտ 20%-ը նշել է, որ 2006 թվականին, 2005 թվականի համեմատ, փոխանցումներն ավելացել են միջինը 34%-ով, 18%-ը նշել է, որ դրանք նվազել են միջինը 35%-ով, 54%-ինը մնացել են անփոփոխ: Նշված ցուցանիշների՝ ըստ երկրների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Ռուսաստանից փոխանցումներ ստացողների մոտ 22%-ի փոխանցումներն ավելացել են միջինը 39%-ով, 18%-ինը՝ նվազել են միջինը 37%-ով, մյուս երկրներից փոխանցումների նվազման ու աճի հարաբերակցությունները գրեթե նույնն են: Փոխանցումների աճ նշած տնային տնտեսությունների 5%-ը այդ աճի հիմնական պատճառը համարել է փոխարժեքի արժևորումը:

Աղյուսակ 12. Փոխանցումների փոփոխությունը՝ ըստ հարցվողների

Գումարը	Աճել են		Նվազել են		Մնացել են անփոփոխ	
	Քանակ	Միջին տոկոս	Քանակ	Միջին տոկոս	Քանակ	Քանակ
Մինչև 500 դոլար	82	39.6	117	37.6	432	65
500-1000 դոլար	68	34.9	78	36.5	208	37
1001-2000 դոլար	84	30.7	86	33.2	203	21
2001-3000 դոլար	74	29.8	54	31.7	169	15
3001-5000 դոլար	74	33.5	17	31.4	79	10
5001-7000 դոլար	21	29.8	9	27.2	9	3
7001-10000 դոլար	7	27.9			8	0
10001-15000 դոլար	2	20.0	2	40.0	3	1
15001 և ավել դոլար	4	83.8			1	0
Ընդամենը	416	33.8	363	34.9	1112	152
Տեսակարար կշիռը (%)	20.4		17.8		54.4	

¹ Սույն հարցման մեջ պարբերական են համարվել այն փոխանցումները, որոնք պատասխանողը, առանց որևէ բացատրության, համարել է պարբերական: Այն դեպքերում, երբ պատասխանողը չի կողմնորոշվել այս հարցին պատասխանելիս, փոխանցումները համարվել են պարբերական, եթե պատասխանողը դրանք ստացել է նաև 2005 թվականին, այսինքն՝ առնվազն 2 տարի (2005-2006 թվականներին):

3. Արտերկրներից դրամական փոխանցումներ ուղարկողների ընդհանուր նկարագիրը

Ըստ հարցման արդյունքների՝ դրամական փոխանցումների 31%-ը ստացվում է սեզոնային աշխատողներից, իսկ 69%-ը՝ արտերկրներում մշտական բնակություն ունեցողներից:

Ընդ որում՝ 2006 թվականին, 2005 թվականի համեմատ, աճել է սեզոնային աշխատողների կողմից գյուղեր ուղարկվող միջոցների տեսակարար կշիռը: Փոխարենը նվազել է սեզոնային աշխատողների կողմից Երևանի, ինչպես նաև մյուս քաղաքային բնակչությանը ուղարկված միջոցների տեսակարար կշիռը:

Արտերկրներից դրամական փոխանցում ուղարկողների հիմնական մասը զբաղված է շինարարության (45%), առևտրի (14%), սպասարկման-ծառայության (13%) և արդյունաբերության (10%) ոլորտներում: Ընդ որում, արդյունաբերության ոլորտում ներառված են տարբեր՝ սննդի, տեքստիլ, թեթև և այլ արդյունաբերության ոլորտներում աշխատողները: 2005 թվականի համեմատ՝ 2006 թվականին բավականին աճել է շինարարության ոլորտում զբաղվածների թիվը՝ 36%-ից հասնելով 45%-ի, միևնույն ժամանակ, նվազել են առևտրի ոլորտում զբաղվածները՝ 20%-ից՝ 14%: Ընդ որում, ընդհանուր պատկերը ստացվում է Ռուսաստանի հիման վրա, քանի որ շինարարների 92%-ը և առևտրի ոլորտում զբաղվածների 76%-ը գտնվում են Ռուսաստանում (անցյալ տարի՝ համապատասխանաբար 95% և 76%): Ընդհանուր առմամբ, Ռուսաստանից դրամական փոխանցումներ ուղարկողների մոտ 68%-ը զբաղված է շինարարության և առևտրի ոլորտներում (համապատասխանաբար 55% և 14%): Այս գումարային ցուցանիշը նախորդ տարվա համեմատ չի փոփոխվել, պարզապես տեղի է ունեցել վերաբաշխում առևտրի ոլորտից դեպի շինարարության ոլորտ: Ինչ վերաբերում է ԱՄՆ-ին, ապա այնտեղ առաջին տեղում են այլ ծառայություններում ընդգրկված աշխատողները՝ 22%-ը (հիմնականում դայակներ ու խնամողներ, վարորդներ և այլն): ԱՄՆ-ից դրամական փոխանցումներ ուղարկող հաջորդ ամենամեծ խումբը կազմում են նպաստառուները, թոշակառուները և գործազուրկները՝ ԱՄՆ-ից միջոցներ ուղարկողների մոտ 20%-ը (2005 թվականին այս ցուցանիշը 12% էր): Առևտրի ոլորտում զբաղվածները ԱՄՆ-ում կազմում են 12% (անցյալ տարի՝ 10%), իսկ շինարարության ոլորտում՝ մոտ 8% (անցյալ տարի՝ 6%): Նշենք, որ ԱՄՆ-ում կրթության, գիտության և առողջապահության ոլորտներում աշխատողները կազմում են 8%, մինչդեռ Ռուսաստանում ընդամենը 1%: Ի տարբերություն Ռուսաստանի, ԱՄՆ-ից փոխանցումներ իրականացնողների գործունեության ոլորտներն ավելի բազմազան են:

Աղյուսակ 13. 2006 թվականի դրամական փոխանցումները ըստ ճյուղերի ու հիմնական երկրների (%)

Երկիր	Շինարարություն	Առևտուր	Սպասարկում-ծառայություն	Արդյունաբերություն	Տրանսպորտ	Հանրային սնունդ	Կրթություն, գիտություն և առողջապահություն	Այլ ոլորտներ, նպատատառուներ և գործազուրկներ	Ընդամենը
Ռուսաստան	55	14	10	11	2	1	1	6	100
ԱՄՆ	8	12	22	7	1	1	8	41	100
Ընդամենը	45	14	13	10	2	1	2	12	100

Համեմատելով դրամական փոխանցումներ ուղարկողների կրթության ու նրանց կողմից իրականացվող աշխատանքի «որակավորման» աստիճանը՝ կարելի է նշել, որ դեռևս բարձրագույն կրթություն ունեցողների մոտ 15%-ը կատարում է նման կրթություն չպահանջող (ոչ որակյալ) աշխատանք: Այս ցուցանիշը թեև նախորդ տարվա համեմատ նվազել է (նախորդ տարի՝ 20%), սակայն դեռևս մնում է բարձր: Ի տարբերություն 2005 թվականի, 2006 թվականին դրամական փոխանցումներ ուղարկողների մեջ բարձրագույն կրթություն ունեցողների տեսակարար կշիռը նվազել է՝ 34%-ից՝ 27%: Միևնույն ժամանակ, աճել է ոչ որակյալ ոլորտներում աշխատողների տեսակարար կշիռը՝ 63%-ից՝ 67%:

Աղյուսակ 14. 2006 թվականին դրամական փոխանցումներ ուղարկողները՝ ըստ կրթության ու զբաղմունքի ոլորտների (%)

Կրթություն	Ոչ որակյալ	Որակյալ	Գործարար	Այլ**	Ընդամենը
Բարձրագույն	14.8	70.5	52.1	33.1	27.0
Թերի բարձրագույն	3.1	4.5	3.3	2.3	3.2
Միջն. մասնագիտական	28.5	15.1	22.0	21.8	25.6
Միջնակարգ	48.3	7.4	20.5	34.1	39.2
Թերի միջնակարգ	3.9	1.6	0.9	1.0	3.0
Այլ*	1.5	1.0	1.2	7.8	2.1
Ընդամենը	67.1	10.7	11.6	10.6	100.0
*Ներառում է «Զգիտի» և «Հրաժարվում է պատասխանել» տարբերակները:					
**Ներառում է թոշակառուներին, գործազուրկներին, նպաստառուներին և պատասխանելուց հրաժարվածներին:					

Դրամական փոխանցում իրականացնողների միջին տարիքը 43 է, ընդ որում՝ սեզոնային աշխատողներինը՝ 41, իսկ ոչ սեզոնայիններինը՝ 44:

Եթե փորձենք վերլուծել դրամական փոխանցում ուղարկողների՝ Հայաստանը լքելու հիմնական պատճառները, ապա կտեսնենք, որ գերակշիռ մասի համար դա աշխատանքի բացակայությունն է (64%), իսկ մյուս կարևոր պատճառը ցածր աշխատավարձն է (20%): Ընդ որում, այս ցուցանիշի՝ ըստ գյուղական ու քաղաքային բնակչության վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ գյուղերից մեկնածների մեծամասնության համար երկիրը լքելու պատճառը աշխատանքի բացակայությունն է՝ 73%: Մինչդեռ Երևանում, մյուս բնակավայրերի համեմատ, ավելի բարձր է մասնագիտական աշխատանքի բացակայության և այլ պատճառներով մեկնածների կշիռը (Երևանում՝ 20%, այլ քաղաքներում՝ 16%, գյուղերում՝ 9%): Այլ պատճառների մեջ մեծ կշիռ են կազմում ամուսնությունը և ուսումը:

Աղյուսակ 15. 2006 թվականին դրամական փոխանցումներ ուղարկողների՝ երկիրը լքելու պատճառները

Պատճառը	Քանակ	Տեսակարար կշիռ
Աշխատանքի բացակայություն	1851	63.7%
Ցածր աշխատավարձ	592	20.4%
Մասնագիտական աշխատանքի բացակայություն	91	3.1%
Այլ պատճառով	327	11.3%
ամուսնություն	64	19.6%
ուսում	44	13.5%
ծնվել է այնտեղ	39	11.9%
հարազատների վերամիավորում	36	11.0%
ՀՀ սոցիալ-տնտեսական վիճակը	32	9.8%
փախստական	14	4.3%
աշխատանքի բերումով	14	4.3%
բուժման նպատակով	8	2.4%
պարտք	7	2.1%
այլ	69	21.1%
Զգիտի	31	1.1%
Հրաժարվել է պատասխանել	14	0.5%

Հետաքրքրական է նաև դրամական փոխանցումներ ուղարկողների և ստացողների միջև ազգակցական կապերի վերլուծությունը և արդյունքների համեմատումը նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշների հետ: Այսպես, անցյալ տարվա համեմատ աճել են ընտանիքի անդամներից ստացվող միջոցները՝ 75%-ից հասնելով 79%-ի: Ընտանիքի անդամներից ամենաշատ միջոցներ ուղարկողները որդի/դուստր և ընտանիքի ավագ կատեգորիաներն են՝ համապատասխանաբար 52% և 25%: Միևնույն ժամանակ, անցյալ տարվա համեմատ նվազել են ազգականներից և ընկերներից ստացվող միջոցները՝ կազմելով 18% (նախորդ տարի՝ 23%):

Աղյուսակ 16. Ըստ ուղարկողների հետ ազգակցական կապերի, 2005-2006 թվականներին

Ազգակցական կապ	Տեսակարար կշիռ (%)	
	2005	2006
Ընտանիքի անդամ	75.3	79.0
որից՝ ամուսին/կին	1.3	0.7
որդի/դուստր	50.2	51.8
քույր/եղբայր	15.6	13.7
փեսա/հարս	1.8	3.3
հայր/մայր	3.0	2.7
տատ/պապ		0.1
թոռ	2.9	3.0
ավագ*	25.3	24.8
Ազգական	19.9	16.4
Ընկեր	3.0	1.4
Այլ	1.9	3.1

* Երկու հարցման հարցաթերթիկներում էլ «ավագ» է համարվել հարցվող տնային տնտեսության տարիքով ամենամեծ անդամը:

Հարցման ընթացքում փորձ է արվել պարզել նաև, թե որոնք են այն հիմնական որոշիչ գործոնները, որոնք ազդել են միգրացիայի կամ սեզոնային աշխատանքի երկրի ընտրության վրա: Հարցվողների 46%-ը որպես հիմնական պատճառ նշել է ընկերների, հարազատների կամ ծանոթների առկայությունը ընտրված երկրում, 24%-ին հրավիրել են կոնկրետ աշխատանքի, իսկ 13%-ին գրավել է Հայաստանի համեմատ բարձր վարձատրությունը: Ըստ երկրների նույնատիպ վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Ռուսաստանի դեպքում ընդհանուրից բարձր է ընտրված երկրում հարազատների առկայության գործոնի կշիռը՝ 47%, թեև ԱՄՆ-ում ևս այս գործոնը մեծ տեսակարար կշիռ ունի:

Աղյուսակ 17. 2006 թվականին դրամական փոխանցումներ ուղարկողների՝ երկրի ընտրության հիմնական գործոնները

Պատճառը	Ռուսաստան	ԱՄՆ	Ընդամենը
Հրավիրել էին, կոնկրետ աշխատանք կար	27.0	14.1	24.5
Համեմատաբար բարձր վարձատրվող աշխատանք	13.9	16.7	13.4
Մեկնելու հետ կապված ցածր ծախսեր	2.5	0.0	2.2
Ընկերները, հարազատները կամ ծանոթներն արդեն աշխատում են այդ երկրում	47.3	39.2	46.0
Այլ պատճառ	6.7	15.0	9.2
ամուսնություն	1.0	3.6	1.6
ծանոթ միջավայր	1.7	0.0	1.5
ուսում	0.9	1.6	1.1
ծնվել է այնտեղ	0.5	1.6	1.0
աշխատանքի բերումով	0.3	0.3	0.4
հարազատների վերամիավորում	0.0	1.0	0.2
բուժման նպատակով	0.0	0.3	0.0
այլ	2.2	6.5	3.3
Զգիտի	1.3	11.4	2.9
Հրաժարվում է պատասխանել	1.4	3.6	1.9
Ընդամենը	100.0	100.0	100.0

Հարցման ընթացքում պարզվել է նաև, որ, միջինը, յուրաքանչյուր դրամական փոխանցում ուղարկող միջոցներ է փոխանցում Հայաստանում գտնվող 1.3 ընտանիքի:

Դրամական փոխանցումներ ուղարկողների կառուցվածքի՝ ըստ արտերկրներում գտնվելու տևողության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ սեզոնային աշխատողները, ըստ արտերկրներում գտնվելու ժամկետի, գրեթե հավասարաչափ են բաշխված, ի տարբերություն մշտական բնակվողների, որոնց կառուցվածքում հատկապես մեծ կշիռ է կազմում 5-15 տարի արտերկրներում ապրողների կողմից ուղարկվող միջոցների տեսակարար կշիռը:

Աղյուսակ 18. 2005-2006 թվականներին դրամական փոխանցումներ ուղարկողների կառուցվածքը ըստ արտերկրում գտնվելու տևողության

Փոխանցողներ	Ժամկետը	2005				2006			
		Բանկային համակարգի միջոցով	Հատուկ կազմ. միջոցով	Կանխիկ	Ընդամենը	Բանկ. համակարգի միջոցով	Հատուկ կազմ. միջոցով	Կանխիկ	Ընդամենը
Սեզոնային աշխատողներ	1-2 տարի	75.6	3.8	20.5	13.0	81.4	0.0	18.6	29.9
	2-5 տարի	95.3	0.0	4.7	7.2	89.5	0.0	10.5	32.7
	5-15 տարի	92.9	0.0	7.1	37.6	85.4	1.1	13.5	31.2
	15 և ավելի	89.0	1.2	9.8	42.3	94.6	0.0	5.4	6.2
	Ընդամենը	89.2	1.0	9.8	100.0	86.1	0.3	13.5	100.0
Մշտական բնակվողներ	Մինչև 1 տարի	88.2	0.0	11.8	2.4	60.0	7.5	32.5	2.0
	1-2 տարի	84.7	3.4	11.9	8.4	80.1	6.1	13.8	9.0
	2-5 տարի	77.7	8.4	13.9	27.2	75.5	5.8	18.7	25.1
	5-15 տարի	70.2	15.2	14.7	53.2	74.1	8.1	17.8	49.1
	15 և ավել	59.3	15.0	25.7	8.1	63.7	11.3	25.0	14.6
	Զգիտի	100.0	0.0	0.0	0.6	80.0	0.0	20.0	0.2
	Ընդամենը	73.2	11.9	14.9	100.0	73.2	7.8	19.0	100.0
	Ընդամենը	78.0	8.6	13.4	100.0	77.2	5.5	17.3	100.0

* «Կանխիկ»-ի մեջ ներառված է նաև «Այլ»-ը:

Հարցման ընթացքում փորձ է արվել բացահայտել նաև սեզոնային աշխատողների համար ընդունելի այն նվազագույն ամսական աշխատավարձը, որի վճարման դեպքում նրանք կհամաձայնվեին աշխատել Հայաստանում և չմեկնել արտագնա աշխատանքի: Արդյունքում՝ հարցվողների 45%-ը նշել է, որ կաշխատի Հայաստանում 300 - 600 ԱՄՆ դոլար ամսական աշխատավարձի դեպքում, իսկ 24%-ը կմնա երկրում նաև մինչև 300 ԱՄՆ դոլար ամսական եկամտի դեպքում: Վերլուծությունը իրականացնելով ըստ դրսում աշխատելու ժամկետի՝ ստացվում է, որ որքան երկար ժամանակով է սեզոնային աշխատողը մեկնում արտագնա աշխատանքի, այնքան մեծանում է բարձր աշխատավարձ (800 ԱՄՆ դոլարից ավելի) նշող հարցվողների կշիռը: Նշենք, որ 2006 թվականին Հայաստանում ոչ բյուջետային աշխատողների միջին ամսական աշխատավարձը կազմել է մոտ 176.5 դոլար, իսկ շինարարության ոլորտում միջին աշխատավարձը՝ 204 դոլար (Ռուսաստանում՝ 413 դոլար):

Աղյուսակ 19. Ամսական աշխատավարձերը, որոնց դեպքում սեզոնային աշխատողները կաշխատեին Հայաստանում՝ կախված դրսում գտնվելու ժամկետից

Ժամկետը	Մինչև 300 դոլար	301-600 դոլար	601-800 դոլար	801-1000 դոլար	1001-ից ավելի	Այլ	Զգիտի	Ընդամենը
1-2 տարի	26.4	47.6	13.4	4.5	1.5	0.7	5.9	31.8
2-5 տարի	24.4	47.5	16.6	5.4	2.7	0.0	3.4	34.9
5-15 տարի	21.0	40.2	18.5	9.6	6.0	0.7	3.9	33.3
15 և ավելի տարի	12.5	37.5	21.4	14.3	8.9	1.8	3.6	6.6
Ընդամենը	23.9	45.1	16.2	6.5	3.4	0.5	4.4	100.0

4. Դրամական փոխանցում ստացած տնային տնտեսությունների ընդհանուր նկարագիրը

2006 թվականին դրամական փոխանցումներ ստացած 2906 տնային տնտեսություններում միջին տարեկան եկամուտը (ներառյալ ստացված դրամական փոխանցումները) կազմել է 5695 դոլար՝ նախորդ տարվա 4459 դոլարի փոխարեն (դրամային արտահայտությամբ՝ 2005 թվականին մոտ 2 մլն դրամ, 2006 թվականին՝ մոտ 2.4 մլն դրամ): Ընդ որում, այդ ցուցանիշը Երևանում ամենաբարձրն է՝ 7024 դոլար, քաղաքային վայրերում՝ 5332 դոլար, իսկ գյուղական վայրերում՝ 5070 դոլար: Երևանում արտերկրներից դրամական փոխանցում ստացող տնային տնտեսություններում անդամների միջին քանակը կազմում է 4.1, այլ քաղաքային վայրերում՝ 4.1, իսկ գյուղականներում՝ 5, իսկ 1 շնչին բաժին ընկնող ամսական եկամուտը՝ համապատասխանաբար 143 դոլար, 108 դոլար և 86 դոլար:

Աղյուսակ 20. 2006 թվականին դրամական փոխանցումներ ստացած տնային տնտեսությունների եկամուտը

Գումար		Ընդհանուր եկամուտներում դրամական փոխանցումների տեսակարար կշիռը, %	Միջին տարեկան եկամուտը, ԱՄՆ դոլար	Միջին տարեկան եկամուտը՝ առանց դրամական փոխանցումների, ԱՄՆ դոլար
Երևան	Մինչև 500	16.4	7061	5905
	500-1000	35.6	6425	4136
	1001-2000	55.5	5960	2652
	2001-3000	70.6	6518	1917
	3001-5000	74.3	7689	1980
	5001-7000	83.8	8673	1409
	7001-10000	72.5	14949	4111
	10001-15000	56.3	30197	13211
	15001 և ավելի	95.0	26316	1316
	Ընդամենը	34.8	7024	4581
Քաղաքներ՝ առանց Երևանի	Մինչև 500	20.9	5439	4300
	500-1000	44.8	3750	2069
	1001-2000	71.5	3893	1108
	2001-3000	76.8	5132	1191
	3001-5000	79.6	6784	1382
	5001-7000	78.5	10231	2197
	7001-10000	82.5	12555	2197
	10001-15000	95.0	15789	789
	15001 և ավելի	50.0	78125	39063
	Ընդամենը	43.9	5332	2989
Գյուղեր	Մինչև 500	21.9	5516	4308
	500-1000	51.5	3321	1612
	1001-2000	67.9	3645	1170
	2001-3000	72.1	4635	1294
	3001-5000	76.8	7243	1684
	5001-7000	70.4	20439	6059
	7001-10000	92.0	10921	874
	10001-15000	60.0	25000	10000
	15001 և ավելի	95.0	26316	1316
	Ընդամենը	46.7	5070	2701
Ընդամենը		42.5	5695	3275

Տնային տնտեսությունների 60 %-ի համար արտերկրներից ստացվող եկամուտները կազմում են եկամտի մինչև 50 %-ը, այսինքն՝ այս ընտանիքները ավելի քիչ խոցելի են արտերկրներից եկամուտների փոփոխությունից: Սակայն ցուցանիշը ըստ բնակության վայրի դիտարկելիս նկատելի են զգալի տարբե-

րություններ: Եթե երևանաբնակների շուրջ 70 %-ի համար արտերկրներից ստացվող միջոցները եկամտի լրացուցիչ աղբյուր են (դրամական փոխանցումները կազմում են եկամտի մինչև 50 %-ը), ապա գյուղական վայրերում այդ ընտանիքների կշիռը կազմում է 53.4 %: Այս տարբերությունը հավանաբար կապված է երևանում աշխատանք գտնելու ավելի մեծ հնարավորությունների և համեմատաբար ավելի բարձր աշխատավարձերի հետ:

Աղյուսակ 21. 2006 թվականին դրամական փոխանցումներ ստացած տնային տնտեսությունների եկամուտներում դրամական փոխանցումների տեսակարար կշիռը (%)

Ստացողներ	Մինչև 10%	11-30%	31-50%	51-70%	71-90%	91-100%	Զգիտի/ Զի պատասխանել	Ընդամենը (հատ)
Երևան	36.1	21.9	11.3	7.9	7.9	12.7	2.3	814
Քաղաքային բնակչություն առանց Երևանի	22.3	23.4	13.8	9.9	13.5	16.3	0.7	956
Գյուղական բնակչություն	20.4	18.4	14.6	14.8	16.5	14.3	0.9	1136
Ընդամենը	25.4	21.0	13.4	11.3	13.1	14.5	1.2	2906

Եկամուտների մեջ 90-100% դրամական փոխանցումներ ունեցող տնային տնտեսություններում, որոնք գրեթե ամբողջությամբ կախված են արտերկրներից ստացվող դրամական փոխանցումներից, շատ են գյուղատնտեսության ոլորտում զբաղվածները և թռչակառուները: Նշված խմբում մի փոքր բարձր է նաև ընթացիկ սպառմանն ուղղված ծախսերի կշիռը, որը կազմում է մոտ 78 %՝ միջին 73 %-ի դիմաց: Ընդ որում, միջին տարեկան ստացումը այս խմբում ամենաբարձրն է՝ 2424 դոլար՝ ընդհանուր միջինի՝ 1202 դոլարի համեմատ:

Աղյուսակ 22. 2006 թվականին տնային տնտեսությունների կողմից ստացված միջին փոխանցումը (դոլար) ըստ եկամուտներում դրանց կշռի (%)

Ստացողներ	Մինչև 10%	11-30%	31-50%	51-70%	71-90%	91-100%	Ընդամենը
Երևան	329	657	1561	1836	2430	2728	1156
Քաղաքային բնակչություն առանց Երևանի	302	538	786	1884	2637	2399	1244
Գյուղական բնակչություն	300	499	1055	1738	2226	2255	1265
Ընդամենը	312	559	1111	1800	2354	2424	1202

Դրամական փոխանցումներից բարձր կախվածություն ունեցող ընտանիքներում, ինչպես և ակնկալվում էր, հիմնական փոխանցող են համդիսանում սեզոնային աշխատողները: Սեզոնային աշխատողների տեսակարար կշիռը 71-100%-ով արտերկրից կախված տնային տնտեսություններում կազմում է 58%, մինչդեռ ընդամենը սեզոնային աշխատողներից ստացվող դրամական փոխանցումների կշիռը կազմում է 31 %:

Արտերկրներից դրամական փոխանցումներ ստացող տնային տնտեսությունները ըստ հարստության խմբերի դասակարգելու նպատակով օգտագործվել են ԱՎԾ տվյալները՝ տնային տնտեսությունները բաժանելով հետևյալ խմբերի.

- շատ կամ ծայրահեղ աղքատներ, որոնց ամսական եկամուտը պակաս է նվազագույն պարենային զամբյուղից,
- աղքատներ, որոնց ամսական եկամուտը գերազանցում է նվազագույն պարենային զամբյուղը, սակայն պակաս է նվազագույն սպառողական զամբյուղից,
- միջին և ապահովված խավ, որոնց ամսական եկամուտը գերազանցում է նվազագույն սպառողական զամբյուղը:

Ըստ եկամուտների խմբերի տնային տնտեսությունների տարանջատումը ցույց է տալիս, որ արտերկրներից դրամական փոխանցումներ ստացող տնային տնտեսությունների 60%-ը աղքատության գծից բարձր եկամուտ ունեցող տնային տնտեսություններն են (միջին և ապահով խավ), իսկ 40%-ը՝ աղքատներն ու ծայրահեղ աղքատները:

Աղյուսակ 23. 2006 թվականին դրամական փոխանցումներ ստացած տնային տնտեսությունների բաշխվածքը ըստ հարստության խմբերի

Խմբեր	Եկամտի մակարդակը ըստ ԱՎԾ-ի*	Գյուղական բնակչություն		Երևան		Քաղաքային բնակչություն առանց Երևանի		Ընդամենը	
		Դրամ. փոխ. ստանալուց հետո	Մինչ դրամ. փոխ. ստանալը	Դրամ. փոխ. ստանալուց հետո	Մինչ դրամ. փոխ. ստանալը	Դրամ. փոխ. ստանալուց հետո	Մինչ դրամ. փոխ. ստանալը	Դրամ. փոխ. ստանալուց հետո	Մինչ դրամ. փոխ. ստանալը
Ծայրահեղ աղքատ	< 14300 դրամ	35%	64%	21%	40%	28%	58%	29%	55%
Աղքատ	> 14300 < 21555 դրամ	13%	11%	7%	11%	11%	11%	11%	11%
Միջին և ապահով խավ	> 21555 դրամ	51%	25%	73%	49%	61%	31%	60%	34%

* Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ «Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը», 2007 թ.:

Հարցման ընթացքում փորձ է արվել բացահայտել նաև տնային տնտեսությունների կողմից արտերկրներից ստացված դրամական միջոցների ծախսման ուղղությունները: Ինչպես և 2005 թվականին, 2006 թվականին ևս ստացված միջոցների հիմնական մասը ուղղվում է ընթացիկ սպառմանը՝ 73%-ը, թեև այս ցուցանիշը մի փոքր նվազել է նախորդ հարցման համեմատ: Թե՛ քաղաքային, թե՛ գյուղական բնակավայրերում ավելացել են կրթության հետ կապված ծախսերը՝ 6%-ից հասնելով 9%-ի: Անցյալ տարվա համեմատ նվազել են անշարժ գույքի և հողի ձեռքբերման, ձեռնարկատիրական գործունեության և խնայողությունների համար ուղարկվող միջոցները՝ 4.3%-ից՝ 3.1%: Այս նվազումը պայմանավորված է հատկապես գյուղական բնակավայրերում ձեռնարկատիրական գործունեությանն ուղղվող միջոցների նվազմամբ՝ 3.8%-ից մինչև 1.1%: Սա կարող է բացատրվել նաև այն հանգամանքով, որ 2006 թվականի հարցման հարցաթերթիկում ավելացվել էր «Գյուղատնտեսական տեխնիկայի և ապրանքների ձեռքբերման նպատակը», ինչի արդյունքում գյուղական բնակավայրերում տեղի է ունեցել նպատակների միջև վերաբաշխում: Հարցաթերթիկում վերոնշյալ փոփոխությամբ, ինչպես նաև նպատակների մեջ վերանորոգման ծախսերի առանձնացմամբ է պայմանավորված նաև նախորդ տարվա համեմատ՝ այլ նպատակների վրա ծախսվող միջոցների նվազումը: Նշենք նաև, որ ինչպես անշարժ գույքի ձեռքբերմանը, այնպես էլ վերանորոգմանը ավելի շատ միջոցներ են ուղղվում գյուղական բնակավայրերում, քան քաղաքային. գյուղերում՝ համապատասխանաբար 1.3% և 4%, իսկ քաղաքներում՝ 0.9% և 2.3%:

Աղյուսակ 24. 2006 թվականին ստացված դրամական փոխանցումների ծախսման ուղղությունները

	Գումար	Ընթացիկ սպառման ծախսեր	Միջնակարգ կրթության ծախսեր	Այլ կրթություն ծախսեր	Անշարժ գույքի և հողի ձեռքբերում	Գյուղ. տեխնիկայի և ապրանքների ձեռքբերում	Վերանորոգման ծախսեր	Ձեռնարկատիրական գործունեություն	Խնայողություններ	Անցյալային տեխնիկայի ձեռքբերում	Այլ
Քաղաքային բնակավայր	Մինչև 500	75.0	2.7	3.7	0.2	0.1	1.2	0.9	0.4	2.8	13.0
	500-1000	76.7	2.7	6.2	1.6	0.0	2.4	2.2	1.0	2.2	5.0
	1001-2000	78.2	4.2	7.6	1.1	0.6	2.1	0.0	1.0	2.4	2.8
	2001-3000	70.9	4.0	7.1	0.6	0.3	3.6	1.2	1.6	2.9	7.8
	3001-5000	60.8	3.9	11.1	1.9	1.1	5.9	3.2	1.6	3.7	6.9
	5001-7000	60.3	3.4	11.7	0.9	0.0	8.2	6.5	1.4	5.2	2.4
	7001-10000	57.2	2.7	12.7	5.0	0.0	8.2	0.0	3.0	9.7	1.5
	10001-15000	44.3	0.0	7.1	17.1	0.0	4.3	0.0	11.4	15.7	0.0
	15001 և ավելի	25.0	0.0	0.0	25.0	0.0	0.0	25.0	0.0	0.0	25.0
	Չգիտի	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
	Հրաժարվել է պատասխանել	92.6	0.0	0.0	0.0	0.0	4.2	0.0	0.0	3.2	0.0
Ընդամենը քաղաքային բնակավայր (2006)		74.2	3.1	5.6	0.9	0.2	2.3	1.3	0.8	2.8	8.8
Ընդամենը քաղաքային բնակավայր (2005)		80.1	1.3	4.5	0.9	-	-	1	1.2	3.3	7.7

	Գումար	Ընթացիկ սպառման ծախսեր	Միջնակարգ կրթության ծախսեր	Այլ կրթության ծախսեր	Անշարժ գույքի և հողի ծեռքերում	Գյուղ. տեխնիկայի և ասպրանքների ծեռքերում	Վերանորոգման ծախսեր	Չեռնադրվողական գործունեություն	Խնայողություններ	Կենցաղային տեխնիկայի ծեռքերում	Այլ
Գյուղական բնակավայր	Մինչև 500	76.9	2.8	2.3	0.7	2.4	2.0	1.4	0.2	1.7	9.5
	500-1000	72.9	3.8	3.6	1.6	6.1	2.8	1.5	0.3	1.6	5.9
	1001-2000	67.0	7.0	5.2	1.9	2.6	5.0	0.6	0.7	1.8	8.1
	2001-3000	66.3	6.3	5.9	1.3	3.3	5.9	0.5	1.8	2.7	6.0
	3001-5000	52.9	7.1	7.8	2.3	5.4	8.9	0.9	1.2	4.3	9.2
	5001-7000	49.9	9.4	2.1	0.0	10.7	12.9	3.6	7.1	4.3	0.0
	7001-10000	43.0	1.0	4.0	8.0	0.0	16.0	0.0	16.0	10.0	2.0
	10001-15000	40.0	0.0	20.0	0.0	0.0	20.0	0.0	0.0	20.0	0.0
	15001 և ավելի	40.0	0.0	0.0	0.0	0.0	30.0	0.0	0.0	0.0	30.0
	Զգիտի	70.0	0.0	20.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	10.0
	Հրաժարվել է պատասխանել	45.7	2.9	4.3	0.0	0.0	12.9	0.0	0.0	17.1	17.1
Ընդամենը գյուղական բնակավայր (2006)		70.6	4.6	4.0	1.3	3.4	4.0	1.1	0.7	2.2	8.1
Ընդամենը գյուղական բնակավայր (2005)		69.1	2.9	3.8	1.7	-	-	3.8	0.9	3.5	14.4
Ընդամենը (2006)		72.8	3.7	5.0	1.0	1.5	2.9	1.2	0.8	2.6	8.5
Ընդամենը (2005)		76.1	1.9	4.2	1.2	-	-	2	1.1	3.4	10.1

Հարցվողներից միայն 14-ն են իրենց խնայողությունները պահում ավանդի տեսքով, ընդ որում, նրանց ավանդները միջինը կազմում են խնայողությունների 81%-ը: Նշված 14 հոգուց 9-ի ավանդները դրամային են, մնացածինը՝ դոլարային: Դրամային ավանդ պահողները նույնպես իրենց որոշումը մեկնաբանում են դրամի՝ ավելի ապահով և վստահելի լինելու հանգամանքով:

Խնայողություններ ունեցողներից 7-ը իրենց միջոցներն ամբողջությամբ կամ որևէ մասը պահում են ոսկու տեսքով՝ պատճառաբանելով, որ այն ավելի հուսալի է, քան որևէ արժույթ: Ոսկով խնայողությունները կազմում են այդ տնային տնտեսությունների խնայողությունների 63%-ը (միջինը):

Աղյուսակ 25. Խնայողությունների բաշխվածքը ըստ ակտիվի և արժույթի տեսակի (%)

Կանխիկ	Խնայողություններում կշիռ	96.7
	Արտարժույթի կշիռ	54.1
Ավանդ	Խնայողություններում կշիռ	80.7
	Արտարժույթի կշիռ	35.7
Այլ (ոսկի)	Խնայողություններում կշիռ	62.9
	Արտարժույթի կշիռ	-

Հարցման ընթացքում պարզվել է նաև, որ, միջինը, յուրաքանչյուր տնային տնտեսություն դրամական միջոցներ է ստանում արտերկրում գտնվող 1.2 փոխանցողից:

Դրամական փոխանցում ստացողի՝ աշխատելու որոշում կայացնելու վրա այդ փոխանցումների հնարավոր ազդեցությունը գնահատելու նպատակով տրվել էր հարց, թե հարցվողը ինչ աշխատավարձի պայմաններում կաշխատի (եթե չի աշխատում): Արդյունքները ցույց տվեցին, որ պատասխանողների ընդամենը 2%-ը ոչ մի պայմանով չի աշխատի, իսկ աշխատել ցանկացողների զգալի մասը՝ 29%-ը, կաշխատի 30000-50000 դրամ ամսական աշխատավարձի դեպքում: Ընդ որում, 50000-120000 դրամ աշխատավարձով աշխատել ցանկացողների հարաբերակցությունը ըստ երևանի, մյուս քաղաքների և գյուղական բնակչության, խիստ տարբեր է՝ համապատասխանաբար 47%, 34% և 27%: Գյուղերում ավելի մեծ է մինչև 50000 աշխատավարձի պայմաններում աշխատել ցանկացողների կշիռը՝ 56%, 40% միջինի համեմատ:

Աղյուսակ 26. Ամսական աշխատավարձերը, որոնց դեպքում դրամական փոխանցում ստացող տնային տնտեսության անդամը կաշխատեր

Ստացողներ	Մինչև 30000 դրամ	30001-50000 դրամ	50001-75000 դրամ	75001-120000 դրամ	120000 դրամից ավելի	Այլ*	Ընդամենը
Երևան	2.7	13.9	21.0	26.1	18.7	17.6	32.5
Քաղաք բացի Երևանից	11.1	35.6	20.7	13.0	6.5	13.2	32.7
Գյուղ	18.2	37.8	17.6	9.6	4.7	12.0	34.8
Ընդամենը	10.9	29.3	19.7	16.1	9.8	14.2	100.0

5. Դրամական փոխանցումների գնահատականն ու միտումների վերլուծությունը

Ընդհանրապես, միջազգային պրակտիկայում հարցումների միջոցով տնային տնտեսությունների եկամուտների, արտերկրներից ստացված փոխանցումների ծավալների և նմանատիպ ցուցանիշների գնահատումը բավականին անարդյունավետ է, քանի որ դրանք առնչվում են տնային տնտեսությունների կողմից ստացվող եկամուտներին և սովորաբար խիստ թերագնահատվում են վերջիններիս կողմից: Ստորև ներկայացնում ենք ՀՀ տնային տնտեսությունների կողմից 2006 թվականին ստացված դրամական փոխանցումների ծավալների գնահատականը՝ հարցման արդյունքների:

Աղյուսակ 27. Հարցման ընտրանքում ընդգրկված տնային տնտեսությունների կողմից ստացված դրամական փոխանցումները 2006 թվականին

ԱՄՆ դոլար	Քանակ (հատ)	Գումար (ԱՄՆ դոլար)
Մինչև 500*	1370	342500
500-1000	495	371250
1001-2000	443	664500
2001-3000	336	840000
3001-5000	191	764000
5001-7000	43	258000
7001-10000	15	127500
10001-15000	8	100000
15001 և ավելի	5	100000
Ընդամենը	2906	3567750

Եթե տարածենք հարցման արդյունքները ընդհանուր համակցության ցուցանիշների վրա², ապա 2006 թվականին արտերկրներից դրամական փոխանցումներ են ստացել ՀՀ 294 000 տնային տնտեսություններ, և այդ փոխանցումների ծավալը կազմել է մոտ 360 մլն դոլար (նախորդ տարի՝ 302 մլն դոլար, աճը՝ 19%):

Արտերկրներից ՀՀ տնային տնտեսությունների կողմից ստացված դրամական փոխանցումները այլ մեթոդով գնահատելու համար կիրառվել է ըստ հարցման ստացված բանկ/ոչ բանկ համամասնությունը և որպես բանկային փոխանցումներ՝ վերցվել առևտրային բանկերից հաշվետվական ձևով հավաքագրվող ցուցանիշը: Այսպես, 2006 թվականին դրամական փոխանցում ստացած տնային տնտեսությունները իրենց փոխանցումների 77.3%-ը ստացել են բանկային համակարգի միջոցով, իսկ հաշվետվությամբ ստացված տեղեկատվությամբ՝ այդ ցուցանիշը 2006 թվականին կազմել է 899.5 մլն դոլար³: Հետևաբար,

² 2006 թվականին ՀՀ տնային տնտեսությունների քանակը՝ 820 000 (գնահատում՝ ՀՀ ԱՎԾ տվյալների հիման վրա):

³ Թիվ 24 հաշվետվությամբ ստացված ոչ առևտրային բնույթի փոխանցումների ծավալից (2005 թ.՝ 753 մլն դոլար, 2006 թ.՝ 961 մլն դոլար) հանվել է ստացողների մեջ ոչ ռեզիդենտ գնահատվածների մասը, ինչպես նաև այն դեպքերը, երբ այդ փոխանցումները ստացվում են ուղարկողի համար անշարժ գույք ձեռք բերելու կամ այլ նպատակներով օգտագործելու համար:

մնացած 22.7%-ը կկազմի 264.8 մլն դոլար, իսկ ընդամենը փոխանցումները՝ 1164 մլն դոլար: Նույն եղանակով հաշվարկված նախորդ՝ 2005 թվականի ցուցանիշը կկազմի 903 մլն դոլար (աճը՝ 29%):

Աղյուսակ 28. Ստացված դրամական փոխանցումների գնահատականը

Ցուցանիշ	2005	2006	2006 թվականի աճի տեմպը
Բանկային համակարգով փոխանցումների կշիռ	78%	77%	
Ոչ բանկային համակարգով փոխանցումների կշիռ	22%	23%	
Դրամական փոխանցումներ (ըստ հաշվետվության)	\$704.7	\$899.5	27.6 %
Դրամական փոխանցումներ ոչ բանկային համակարգով	\$198.7	\$264.8	33.2 %
Ընդամենը փոխանցումներ	\$903.4	\$1164.3	28.9 %

Հարկ է նշել, որ դրամական փոխանցումների գնահատման և ոչ մի մեթոդ անթերի չէ, պարզապես պետք է ընտրել այն մեթոդը, որտեղ օգտագործվող թվային տվյալները հարաբերականորեն առավել արժանահավատ են: Ըստ մեր դիտարկումների՝ դա վերը ներկայացված մեթոդն է, որի հիմքում առևտրային բանկերից հաշվետվական ձևերով ստացված ցուցանիշներն են (որպես ադմինիստրատիվ վիճակագրություն, գրեթե բացառում են թերազնահատման կամ գերազնահատման գործոնը) և տնային տնտեսությունների հարցման արդյունքում ստացված որոշ հարաբերական ցուցանիշներ (բանկ/ոչ բանկ համամասնություն և այլն): Բանկային համակարգից ներկայումս ստացվող տվյալները համարում ենք համեմատաբար վստահելի, քանի որ բազմաթիվ եղանակներով պարբերաբար ճշտվում է դրանց արժանահավատությունը, իսկ խնդիրների դեպքում՝ դրանք վերացնելու քայլեր ձեռնարկվում: Մասնավորապես, իրականացվել են հարցումներ բանկերում (2006 թվականի հոկտեմբեր, 2007 թվականի մարտ, 2007 թվականի հոկտեմբեր՝ մեկական ամիս տևողությամբ), բանկերի համապատասխան աշխատակիցների հետ սեմինար, աշխատանք առանձին բանկերի հետ, Կանոնակարգ 3-ում հնարավորինս հստակեցվել է հաշվետվական ձևում փոխանցումների դասակարգման մեթոդաբանությունը: Ընդ որում, այս գործընթացը շարունակական է, որը ենթադրում է ընթացքում սխալների բացահայտում՝ ապագայում նման սխալները նվազագույնի հասցնելու նպատակով:

Այսպիսով, 2006 թվականին, ըստ գնահատումների, արտերկրներից ստացված դրամական փոխանցումները կազմել են 1164 մլն դոլար՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով մոտ 29%-ով:

Ամփոփում

2005 - 2006 թվականներին դրամական փոխանցումների գնահատման նպատակով անցկացված երկու մեծածավալ հարցումները զգալի տեղեկատվություն ապահովեցին այս ոլորտի վերաբերյալ, ընդ որում, երկու հարցումներով ստացվել են բավականին մոտ ցուցանիշներ, ինչը ավելի արժեքավոր և կիրառելի է դարձնում այդ արդյունքները:

Հարցման արդյունքները նախ օգտագործվեն Հայաստանի վճարային հաշվեկշռում համապատասխան ցուցանիշները (սեզոնային աշխատողների աշխատավարձ, տրանսֆերտներ) գնահատելու ընթացքում: Հարցման արդյունքների կիրառության տեսանկյունից շատ կարևոր են նաև փոխանցումների շարունակելիության վերաբերյալ արդյունքները, որոնք հատկապես կարող են օգտագործել տնտեսական քաղաքականություն իրականացնողները: Իսկ ընդհանրապես, հարցմամբ ստացված ցուցանիշները բավականին կարևոր են Հայաստանի տնտեսության վրա արտաքին փոխանցումների ազդեցությունը գնահատելու, այդ փոխանցումների մասշտաբները հասկանալու, ռազմավարական երկրների տեսակարար կշիռը այս փոխանցումների կառուցվածքում պատկերացնելու, Հայաստանում տնտեսական զարգացումների ազդեցությունը փոխանցումների հետագա դինամիկայի վրա գնահատելու առումով: